

Такриз

Роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Исмоилзода Маъруф Искандар дар мавзун «Сиёсишавии дин ва хусусиятҳои муҳими он дар шароити инкишофи ҷомеаи тоҷикистонӣ: таҳлили иҷтимоӣ - фалсафӣ», аз рӯи ихтисоси 09.00.11 - фалсафаи иҷтимоӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа.

Инкишофи давлатҳо дар шакли давлати дунявӣ ва ифодаёбии ҳокимият дар шакли низоми демократӣ омӯзиши масъалаҳо ва равандҳои ба онҳо таҳдидоварро муҳим гардондааст. Дар ҷомеа ва давлатҳои муосир, ки либералӣ ва демократӣ таъриф мешаванд, ҳама гуна равандҳои сиёсии монетаҷавандаи рушди онҳо бояд аз ҷиҳати илмӣ дақиқ баррасӣ карда шаванд.

Масъалаи сиёсишавии дин баҳси рӯзмарраест, ки дер боз диққати олимон, таҳлилгарони соҳаҳои гуногуни донишхоро ба худ ҷалб намудааст. Доираи илмӣ ва академикӣ ба масъалаи мазкур бевосита тавачҷух менамоянд. Онҳо пайвастагҳои ин ду падидаи ҷамъиятиро аз диди илмӣ баррасӣ намуда, ҳанӯз аз марҳилаҳои пешин яке тобеи дигар шудан ва истифода бурдани яке аз онҳо аз ҷониби барандагони дигараш бо мақсадҳои гуногун, мавриди омӯзиш қарор мегиранд.

Сиёсишавӣ раванди афзоиши таъсири сиёсат ба дигар соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ мебошад. Сиёсат ва дин ба ҳамдигар таъсир мерасонанд. Таъсири дин ба рушди сиёсии ҷомеа назаррас аст. Сиёсишавии дин, аз нигоҳи омӯзишҳои назариявӣ ҳамчун ҷараён ва кӯшиши яке аз муҳимтарин падидаҳои иҷтимоӣ – сиёсӣ, идеологӣ ва этиқодӣ ва барандагони субъектони динӣ, кудратҳо баҳри динигардонии тамоми муносибатҳо, дар давоми таърихи сиёсии башар ба вуқӯъ пайваस्ताаст. Сиёсигардонии динро метавон роҳи махсуси субъектҳои мухталиф ба хоҳири тақвияти иродаи сиёсии онҳо тавсиф кард.

Дин ва сиёсат ҳамеша бо ҳам иртиботи зич доштанд. Аз ин рӯ, навоариҳо ва тағйиротҳои диниро берун аз манзараи сиёсии ҷомеа дарк кардан ғайриимкон аст ва арзёбии рӯйдодҳои сиёсӣ бе назардошти таъсири дин ба ҷараёни онҳо низ номумкин мебошад. Сиёсигардонии дин ва динигардонии сиёсат яке аз тамоюлҳои асосии муносибатҳои мутақобилаи сиёсат ва дин дар олами муосир аст. Сиёсигардонии дин аксаран дар шаклҳои мухталиф зухур пайдо мекунад. Он як навъ майлон ва дараҷаи рӯоварии ходимони динӣ ва иттиҳодияҳои динӣ дар фаъолияти сиёсӣ, раванду ҳодисаҳои ҳаёти сиёсии ҷомеа, ташаккули дараҷаи маънавиёт ва шуури сиёсӣ ба ҳисоб меравад. Динигардонии сиёсат бошад ҳолатеро мефаҳмонад, ки сиёсатмадорон омилҳо ва унсурҳои диниро дар баррасӣ ва ҳалли масъалаҳои мухталифи ҷомеа ба назар мегиранд. Метавон ҳолати мазкурро як тарафи тамоюли релятивизми инкишофи ҷомеа дар раванди инкишофи ҷомеа донист. Сиёсигардонии дин ва динигардонии сиёсат дар тӯли таърих омезиш меёфтанд. Имрӯз дар шароити ҷаҳони дунявӣ, ҳамкориҳои дин ва сиёсат на танҳо қатъ нашудааст, балки шаклҳои нав пайдо карда истодааст.

Дар охири асри XX ва ибтидои асри XXI тамоюли сиёсишавии дин бештар хоси дини ислом гардид. Дини ислом ба як омили ҷиддии таъсиргузор ба равандҳои сиёсӣ ҳам дар дохили кишварҳои алоҳида ва ҳам дар сатҳи байналмилалӣ таъдил ёфтааст. Дар баробари ин, сиёсӣ шудани дини ислом дар ҷаҳон ташаннуҷи иҷтимоию сиёсиро ба вуҷуд меорад. "Эҳёи Ислом" ё "Эҳёи исломӣ" дар солҳои 1960 оғоз шуд. Асри XX, пас аз пошхӯрии системаи ҷаҳонии мустамликадорӣ шохиди мавҷи васеи тамоюли сиёсишавии дин гардид. Бар асари пошхӯрии низоми дуқутбӣ ва бадном кардани идеяи коммунистӣ ҳамчун идеологияи ҷаҳонӣ ба раванди сиёсӣ шудани ислом такони нав бахшид.

Муайян намудани сабабҳо, заминаҳо ва омилҳои сиёсишавии дин кори сахл нест. Ҳолати мазкур аз гуногунии сабаб, замина ва омилҳо вобаста мебошад. Аз шумули сабабҳо ва омилҳои ба вуҷуд омадани сиёсишавии дин ҳамчун тамоюли динӣ – сиёсии замони муосир равандҳои иҷтимоию иқтисодии ҷомеа ҳамчун омили таъсиргузор ва аксаран шиддатзо ҳисобида мешавад. Дар ростои муайянкунии сабабҳо ва омилҳои сиёсишавии дин, сабабҳои дигари он аз равандҳои иҷтимоию сиёсии ҷаҳонӣ вобаста мебошад. Махсусан, дар ин раванд ҷаҳонишавӣ низ таъсири амиқ мерасонад. Сабабҳои сиёсӣ шудани дин ва радикализатсияи онро дар сатҳҳои гуногун: ҷаҳонӣ, минтақавӣ ва дар сатҳи давлатҳои алоҳида баррасӣ кардан лозим аст.

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз омилҳои сиёсишавии дин паҳн гардидани идеологияи иртиҷоӣ ва тундагороёнаи диндорон ва руҳониён, таълиғи ғояҳои экстремистии террористии «исломизм» мебошад. Арзишҳои ғоявӣ идеологияи мазкур аз ҷониби як қатор ниҳодҳои сиёсӣ, созмону ташкилотҳои иртиҷоӣ ва тундгаро, иттиҳодияҳо ва созмонҳои экстремистии дорои характери динӣ тарғибу ташвиқ мегарданд. Онҳо ҳадафҳои сиёсӣ ва қудратӣ доранд, ки асосан бо роҳи ғайрирасолишта ва таҳдиду барангехтани мочарои сиёсӣ ташкил намудани шакли ҳокимияти давлатии теократиро доранд. Бо назардошти хавфу хатари сиёсишавии дин ба амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳқиқи ин масъала хеле муҳим мебошад.

Аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки аҳқиқоти мазкур дар заминаи таҳлили адабиёти илмӣ ва омӯзиши равандҳои сиёсии ҷаҳонӣ ва Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода шуда, дар он нисбат ба рушди ҷомеаи мутамаддин ва раванди ҳодисаҳои сиёсии ҷомеаи миллии Тоҷикистон он ҳулосаҳои илман асоснокшуда баён гардидаанд. Бинобар ин, таҳқиқоти мазкур, пеш аз ҳама, дар шароити Тоҷикистон барои омӯзиши минбаъдаи равандҳои сиёсӣ, ҳаракатҳои террористиву экстремистӣ, масъалаҳои гуногуни таъмини амнияти миллии ва ҳифзи манфиатҳои миллии заминаи илмию назариявӣ ба шумор меравад. Инчунин, дар асоси таҳлилу таҳқиқи консепсияҳои илмӣ зарурати ташаккулдиҳии низоми махсуси таъмини амният ва суботи ҷомеа нишон дода шудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқот барои муҳаққиконе, ки ба омӯзиши дигаргуниҳои сифатӣ ва равандҳои сиёсии замони муосир машғуланд, аҳамияти илмию назариявӣ доранд. Ҳулосаҳои таҳқиқоти мазкурро дар самти таҳияи барномаҳои давлатӣ ва стратегияҳои рушди давлати миллии, ҳифзи

манфиатҳои миллӣ, таъмини амнияти миллӣ истифода намудан мумкин аст, Гайр аз ин, натиҷаҳои таҳқиқот ва маводи диссертатсияро дар раванди таълими фанҳои сиёсатшиносӣ, сотсиология, диншиносӣ, амнияти давлатӣ, амнияти динӣ, ҷомеашиносӣ ва монанди инҳо метавон истифода бурд. Тавсияҳои амалии муаллиф метавонанд дар фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ низ истифода бурда шаванд.

Хулоса диссертатсияи Исмоилзода Маъруф Искандар дар мавзӯи «Сиёсатшиносӣ ва хусусиятҳои муҳими он дар шароити инкишофи ҷомеаи тоҷикистонӣ: таҳлили иҷтимоӣ - фалсафӣ», аз рӯи ихтисоси 09.00.11 - фалсафаи иҷтимоӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа, рисола аз нигоҳи илмӣ муқамал буда, дар доираи талаботҳои мавҷудаи илмӣ навишта шудааст. Аз ин рӯ диссертатсияро метавон ба ҳимоя тавсия намуд.

**Рохбари илмӣ: доктори илмҳои фалсафа,
профессор, декани факултети
фалсафаи ДМТ**

Маҳмадизода Н.Д.

